

ПРОБЛЕМАТИКА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Гордієнко Аліна Ігорівна

провідний фахівець відділу обліку та військової підготовки студентів,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

gordienkoa681@gmail.com

Постановка проблеми. Сучасні заклади вищої освіти проходять етап, зумовлений переходом до нової освітньої парадигми, основними принципами яких є увага до індивідуальних потреб особистості та відповідність суспільним тенденціям розвитку. Ці зміни призводять до встановлення нових цілей у вищій педагогічній освіті, спрямованих на досягнення високого рівня освіченості окремої особи і суспільства в цілому, що дозволяють вирішити актуальні завдання. Особлива відповідальність за підготовку фахівців освіти з потрібними професійними якостями лежить на вищій педагогічній школі. Швидкі темпи розвитку сучасного суспільства, його динамічність і мінливість створюють необхідність підготовки вчителів з «подвійним випередженням». У зв'язку з цим виникає проблема пошуку педагогічних інновацій, які сприяють підвищенню якості професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу. У період реформування системи вищої педагогічної освіти інноваційні процеси, що відбуваються всередині цієї системи, виступають дієвим чинником, який сприяє механізму її розвитку та саморозвитку. У нових умовах від педагога як від фахівця в галузі освіти вимагається високий рівень мобільності у сфері пізнання, навчання і виховання, здатність до творчої діяльності, відтворення накопиченого методичного досвіду та адаптуватися до мінливої диференційованої системи навчання. Сформована система підготовки вчителів біології орієнтує на роботу в школі минулого століття, що створює конфлікт з потребами сучасної середньої школи.

Упродовж останніх двох десятиліть сучасна середня школа пройшла через числові трансформації, наприкінці розпочалася диференціація, демократизація та гуманізація освіти, що відкрило можливості для появи альтернативних форм навчання.

Низка дослідників (Н. Бібік, І. Зимня, В. Ковальчук, В. Краєвський, О. Пометун, О. Хуторської, Ю. Шапран та ін.) займалися вивченням питання змісту, структури та особливостей формування професійної компетентності як багаторівневого утворення у структурі особистості вчителя, результат і мету його професійної педагогічної підготовки. Результат навчання майбутнього вчителя відображено в освітніх програмах закладу вищої освіти як систему компетентностей (інтегральної, загальних, спеціальних) і програмних результатів професійної підготовки здобувачів освіти. Система педагогічної освіти є ступеневою та являється сукупністю взаємодіючих послідовних освітніх

програм, які в свою чергу є складовими галузевих, державних освітніх стандартів. Підготовка вчителя може здійснюватися на усіх рівнях вищої освіти: початковому (короткий цикл); першому (бакалаврському); другому (магістерському); третьому (освітньо-науковому). Тому професійна педагогічна підготовка в Україні є ступеневою і будується на принципах наступності та неперервності [1, с. 8].

Система вищої освіти для майбутніх вчителів природничих дисциплін передбачає наявності у випускника високого рівня засвоєних під час навчання: теоретичних основ педагогіки, психології, предметних методик, вікової фізіології, валеології та медичних знань, комплексу природничих дисциплін, а також доцільного використання цих знань у майбутній педагогічній практиці. Найбільш близьким до тематики є дослідження В. Оніпко. Її концепція «особистісно орієнтованого навчання» виділяє цей вид навчання у профільній школі, як необхідну ланку на шляху розвитку особистості учня і вчителя як суб'єктів пізнавальної та предметної діяльності. Дослідження педагога спрямовані на розробку концептуальних і технологічних засад процесу підготовки майбутніх вчителів природничих дисциплін (хімії, біології, географії), підвищення їх готовності до роботи у профільній школі, зокрема, до реалізації біотехнологічного профілю навчання. В. Оніпко вважає, що сутність такої підготовки полягає у формуванні «професійної природничо-наукової компетентності майбутнього вчителя, готового до реалізації у педагогічній діяльності сукупності профільно зорієнтованих компетенцій». В основу концепції «особистісно орієнтованого навчання» вбудовано принципи варіативності, індивідуалізації, диференціації, педагогічної підтримки та компетентності. На основі науково-педагогічних досліджень, компетентнісний підхід вважають провідним у професійній підготовці вчителя. Формуванню професійної компетентності майбутнього вчителя галузі природознавства у контексті профільного навчання присвячено праці К. Гуза, Н. Корягіної [3, с. 121].

В процесі підготовки учителя біології профільної школи важливим компонентом у контексті сталого розвитку суспільства є формування його екологічної культури та компетентності. Це питання є особливо актуальним в старшій школі (10-11 клас) при вивченні інтегрованого курсу «Біологія та екологія». Роботи О. Сорочинської присвячені розробці питань підготовки майбутніх вчителів біології до реалізації екологічної освіти та формуванню екологічної культури школярів, здійсненні еколого-натуралістичної роботи у школі [4, с. 125].

Важливим елементом підготовки учителів до профільного навчання учнів є їх готовність до організації науково-дослідницької роботи. Невід'ємною складовою роботи учителів природничих дисциплін у старшій профільній школі є конкурси МАН, турніри юних біологів, хіміків, географів, предметні олімпіади

та ін. Професійна підготовка майбутніх учителів у закладах вищої освіти потребує розвитку їх здібностей до творчої науково-дослідної роботи; науково-методичних знань, умінь і навичок; враховувати динаміку навчально-виховного процесу; вміння бачити педагогічні проблеми; вміння аналізувати та впроваджувати перспективний педагогічний досвід, сучасні технології навчання [2, с. 221].

Методична підготовка вчителя зазнає змін та потребує наповнення новим змістом, інноваційними формами, методами і засобами навчання у зв'язку з реформацією середньої освіти, впровадженням профільного навчання у старших класах. Сучасні підходи до вивчення біології, структурування її змісту у профільних класах, специфіку застосування методів навчання у класах природничого профілю, розробку варіативної складової профільного навчання розкрито в роботах Н. Бібік, М. Бурди, Н. Грицай, Л. Липової, А. Ясинської, О. Комарової А. Степанюк, А. Сударевої та ін [3, с. 120].

Висновки. Професійна підготовка вчителів біології до навчання учнів є складною інтегрованою концепцією, яка потребує дослідження на кількох рівнях теоретичного аналізу: філософському, загальнонауковому і спеціалізованому (педагогічному) рівнях методології. На основі узагальнення результатів досліджень різних науковців та педагогів було проаналізовано принципи підготовки вчителів біології до навчання учнів, як цілої системи, яка включає в себе мету, завдання, методологічні підходи, принципи, компоненти та результати підготовки, які спрямовані на досягнення достатнього рівня спеціалізованої профільної компетентності. Така підготовка є комплексною системою знань, умінь і навичок, які дозволяють вчителю ефективно працювати в умовах профільної організації навчання. Вона є результатом постійного навчання, самовдосконалення та саморозвитку особистості, що є важливою частиною професійної компетентності вчителя. Завдяки такій підготовці випускники вищих навчальних закладів, які обіймають посади вчителів, можуть успішно організувати свою професійну діяльність у старшій профільній школі на високому науково-педагогічному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Карпова Л. Г. Формування професійної компетентності вчителя загальноосвітньої школи.: автореф. дис. канд. пед. наук. Харків: ХДПУ ім. Г.С. Сковороди, 2014. 19 с.
2. Оніпко В. В. Професійна підготовка вчителя природничих дисциплін до роботи у профільній школі : монографія. Полтава : ІОЦ ПНПУ, 2011. 375 с.
3. Романюк Р. К. Підготовка вчителя біології профільної школи: теорія і практика: монографія. Видавець ПП «Євро-Волинь», Житомир, 2021. 424 с.
4. Сорочинська О. А. Підготовка майбутнього вчителя біології до позакласної еколого-натуралістичної роботи з учнями основної школи : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Житомир, 2017. 305 с.